

HET SCHRIKBEWIND TE HOEGAARDEN

40. BEZEGELING VAN EEN EPOS (1815)

Een nieuwe tijd was echter ingeluid, het Franse Regiem had afgedaan. De grote mogendheden besloten om België met de Nederlanden te verenigen. Door een schrijven van 28 december 1814 was te Hoegaarden een nieuwe gemeenteraad in functie gesteld, na aflegging van de eed "Ik zweer trouw aan Z.M. de Koning der Nederlanden en gehoorzaamheid aan de wetten". Men legde te Hoegaarden eender welke eed af, van het ogenblik dat het maar opbracht en men de gemeente en haar ingezetenen met rust liet.

Burgemeester De Zangré stelde zijn nieuwe Raad samen als volgt : H. Groetaerts (adjunct), H. Nijs, Fr. Berwouts, J. Schoensetters (drie uit de oude Franse ploeg, ondanks de overgang van bewind), S. Coenegras, J. Geerts, met J.H. Lintermans als schrijver (drie van de oude School), Charles Falla, Henri Lacourt en Bernard Janssens (drie nieuw gekomenen) en Arnold Adams (reeds vroeger tot de gemeenteraad behoord hebbende, maar er ook weer snel uit verdween). Bijgevolg waren S. Sweerts, J.R. de Hennin en Martin Stockmans uitgevallen, zodat het democratisch evenwicht in de Raad bestond, ingevolge de eis tot inspraak van het volk. Het was deze ploeg die op 25 maart 1815 in 't Nieuwhuys voor de eerste maal zetelde, om de feestelijkheden van de volgende dag te bepalen. Deze werden ingezet met een Plechtige Hoogmis en groot klokkengeluid. Daarna kondigde Groetaerts, van op de trappen der kerk, met luide stem de instelling aan van het Hollands tijdperk. De proclamatie, die achteraf aan het gemeentehuis en de kerk werd uitgehangen, luidde als volgt :

"Z.M. de Koning der Nederlanden kondigt aan zijn nieuwe onderdanen hun titel en rechten aan ; die hen worden toegekend bij toestemming van alle Mogendheden en neemt hiermede op authentieke en officiële wijze bezit van de onder Zijn Gezag onderworpen Provinciën".

Gisteren Fransman, vandaag Hollander, het kwam er niet meer op aan en het kon hun ook niet meer schelen, maar de laatste zinspeling uit de Proclamatie, namelijk het woord "onderworpen" verwekte bij sommigen misnoegdheid, zodat er zich snel twee clans vormden. Enerzijds kreeg men de "Orangisten" (de conservatieve voorstanders van de aanhechting met Nederland) en anderzijds de "Blauwen" of "Patriotten" (de progressisten, die tegen de aanhechting waren gekant). We weten niet precies wie voor- en tegenstander was, maar het is niet moeilijk te begrijpen dat, buiten een paar uitzonderingen misschien, al deze van de ouden stempel (de leden uit de Geslachten, oud-Conspirateurs en anti-Fransgezinden) "Orangisten" werden en de anderen verdeeld waren.

Van De Zangré is echter wel geweten dat hij zich trachtte onzijdig te houden, maar naar de conservatieve kant helde, doch met vooruitstrevende gedachten. Het is eveneens bekend, dat hij bij zijn schoonbroeder Dr. Van Nerum bleef ten rade gaan, die zonder Fransgezind te zijn, toch geen "Orangist" was.

De Geslachten op hun beurt hielden zich tijdelijk buiten de zaak, want hun te snel doorgedreven en opgedrongen politiek onder Dr. Van Nerum, had tot een nieuwe oproer kunnen leiden. Het merendeel van hun leden waren nochtans "Orangist", omwille van de herinstelling van hun titels, privilegiën en jachtrechten, uit dank voor de herwinning van hun bezittingen en van alles wat het Franse Regiem hen had ontnomen en vooral omdat de Godsdienst terug in al zijn rechten was hersteld.

Zo ving te Hoegaarden het Hollands bewind aan, reeds verdeeldheid van bij de aanvang, maar dat was nu eenmaal "typisch Hoegaards".

Er werd evenwel niet aan gemeentezaken gedacht, want Napoleon had terug van zich laten horen.

Na gedurende 10 maanden op Elba te hebben vertoefd, met 600 van zijn getrouwen uit de "Vieille Garde" en bij het vernemen van de grote misnoegdheid van het Franse volk, over het wraakzuchtig en laakbaar optreden van de terug gekeerde immigranten en het onkundig bestuur van de nieuwe Koning Louis XVIII, had Napoleon tot een nieuwe machtgreep besloten.

Met zijn klein legertje gelukte hij erin het eiland te verlaten en op 1 maart 1815 bij de Golf Juan in Frankrijk te landen. Met grote vreugde en geestdrift werd hij begroet en de tegen hem uitgestuurde troepen, liepen naar de Keizer over, zodat zijn troepenmacht zienderogen aangroeide. Van toren tot toren vloog de adelaar naar Parijs, waar hij triomfantelijk werd ontvangen. De koning was naar Gent gevlucht, wyl de monarchisten en vijanden van de Republiek andermaal uitweken.

Op 5 maart werd te Tienen de terugkeer van Napoleon vernomen. Een groep Napoleonisten stromden samen op de Markt onder de kreten "Vive Napoleon" en "A bas d'Empereur d'Autriche". Die avond braken in de herbergen onlusten en vechtpartijen uit met Orangisten.

Ook te Hoegaarden was het nieuws snel doorgedrongen, waar zich eveneens een groep bewonderaars van Napoleon in de herberg aan de Getebrug had verzameld. Zij bezongen er de terugkeer van de Keizer. In de nagelaten schriften staat geen enkele naam van deze samenscholers vermeld, misschien opzettelijk verzwegen, omdat er wellicht ook leden uit de Geslachten en Oude Samenzwering tussen zaten, want op dat ogenblik heerste er overal grote verdeeldheid. De mensen wisten niet meer, wie of wat. Het kwam te Hoegaarden echter tot geen baldadigheden, slechts tot een gewone en onbezonnen uiting van vreugde. De thermometer steeg en daalde toch zo snel, volgens de loop der gebeurtenissen. Overigens was Napoleon nog ver van de overwinnaar, want de geallieerden maakten zich andermaal klaar, om Napoleon de oorlog te verklaren. Zij wilden eens en voor goed "de vijande van de mensheid" verpletteren.

Op 3 mei kwamen Wellington vanuit Brussel en Blücher vanuit Luik, te Tienen in de Tinnen Schotel aan, om te beraadslagen. Een nieuwe oorlog lag in 't verschiet. In Hoegaarden trachtte De Zangré de rust te bewaren en vroeg aan alle bewoners, om tot geen voorbarige daden of geweld over te gaan en zich buiten de zaken te houden, kalm het verloop der evenementen afwachting. Dat lag ook in de lijn van de Geslachten, die bij monde van haar leiders de rust predikten.

Zes legers maakten zich ondertussen strijdvaardig om naar Parijs op te rukken. De Engelsen met het Hollands-Belgisch leger onder Hertog Wellington zou langs Maubeuge opmarcheren, Blücher met zijn Pruisen via Givet, de Russen langs Saar-brücken, Scharzenberg langs de lijn Sarregumines, de Oostenrijkers in de richting van Lyon en het leger uit Italië naar Provence.

Doch toen Napoleon, die alleen het herstel der orde in Frankrijk voor ogen had, vernam dat zijn vijanden hem opnieuw de oorlog

hadden verklaard, rukte hij bliksemsnel noordwaarts, om de verbinding tussen Wellington en Blücher te verhinderen. Hij wilde eerst de Engelsen verslaan en dan de Pruisen verpletteren.

De coalitielegers brachten 630.000 man in lijn, tegenover amper 125.000 die Napoleon had kunnen bijeen brengen.

Op 12 juni 1815 was de Keizer te Laon, de volgende dag te Avesnes, 24 uur later in Beaumont en op 15 juni om 3 uur reeds in het zicht van Charleroi. De 30-jarige Hoegaardier Isidore Haumont, die als gezondheidsofficier onder Napoleon had gediend, en van in 1814 in dienst was getreden van het Hollands-Belgisch leger, was enkele dagen te voren in de nacht naar Hoegaarden gekomen, om zijn ouders misschien voor de laatste maal te groeten, want de volgende dag moest hij reeds terug zijn eenheid vervoegen, die rond Braine lag. Helaas, hij vond zijn ouders niet thuis en had alleen hun geboortplaats, burgemeester De Zangré kunnen zien, die hem een behouden leven en de overwinning had toegewenst.

In de morgen van 15 juni verdreef Napoleon de Pruisen uit Gosselies en versloeg hun de volgende dag te Ligny. Hij liet hen door Grouchy achtervolgen, met de opdracht, hun reorganisatie en aansluiting met de Engelsen te beletten.

Wellington, van de snelle opmars der Fransen verwittigd, stuurde dadelijk zijn cavalerie uit om de vijand op te houden, in afwachting dat hij zijn troepen bij Mont St. Jean in lijn kon brengen, om te verhinderen dat zij Brussel zouden bereiken.

La Grande Armée leverde te Quatre-Bras slag met de Engelse Cavalerie en de Prins van Orange. Op 17 juni trok de Keizer verder langs Baisy-Thy en verscheen weldra in 't zicht van Mont-Saint-Jean, waar de Engelsen en het Hollands-Belgisch leger lagen verschanst. En ten allen kante waar de Fransen doortrokken, werden zij door het volk toegejuicht "Vive Napoleon", "Vive l'Empereur".

Ondertussen had Grouchy de Pruisen in twee gehakt, een deel in de richting van Luik verjaagd, het ander naar Waver toe. Hij stopte zijn troepen te Walhain om wat te verpozen, maar dat werd Napoleon fataal, want de ontsnapte Pruisen die met Blücher naar Waver waren getogen, maakten zich klaar om naar Mont-Saint-Jean op te rukken, Wellington ter hulp.

Op 18 juni ving de bloedige slag van Waterloo aan, maar door de voortdurende regenval van die nacht, had Napoleon de aanval tot 11 uur 35 moeten uitstellen, wat aanzienlijk in de kaart speelde van Blücher.

De aanval op Hougomont

74.000 Franse soldaten en 266 kanonnen stonden opgesteld tegenover 67.000 geallieerden en 184 kanonnen.

De grote veldslag werd geopend om 11 uur 35 door de divisies van Reille, die langs de linkervleugel een schijnaanval uitvoerden tegen de stellingen van de Hoeve Hougomont. Napoleon volgde het verloop van deze slag van op zijn uitkijkpost.

Jerôme, broeder van Napoleon, werd met deze opdracht belast. Na een uur zware strijd, verdreef hij er de bataljons van Nassau en Hannover en wierp de Engelse Foot-Guards van Mitchell terug, die ter versterking waren gestuurd. Doch de Engelsen bleven zich op 't kasteel van de hoeve zo hardnekkig verdedigen, tot wanneer de Hollands-Belgische versterking van Chassé toekwam. Jerôme werd door deze frisse manschappen teruggeworpen tot aan de weg van Nivelles. 6.000 man waaronder de generaals Duplat en Baudin sneuvelden tijdens de aanval op Hougomont. De geallieerde soldaten die zich in de kapel van de hoeve bevonden werden allen gedood en 300 lijken door de Fransen in de waterput geworpen. De hoeve geraakte in brand en was getuige van een zware lijf aan lijf gevechten. Maar de schijnaanval was gelukt, want nu kon Napoleon tot de echte aanval in de middensector overgaan.

De aanval op La Haie Sainte

Deze aanval werd bevolen door Ney en Erlon en stond onder de bescherming van 80 kanonnen, opgesteld rond de hoeve "La Belle Alliance". Het eerste vuur begon om 1 uur en al de troepen van de eerste lijn rukten op in de richting van Mont St. Jean. Nooit werd er op zo een kleine oppervlakte, een zo groot aantal strijders tegenover elkaar gezien, terwijl de snelheid van de aanval en de hevigheid van de lijf aan lijf gevechten, enig waren in de geschiedenis.

De middenaanval was gericht op de hoeve "La Haie Sainte" terwijl de linkervleugel die te Hougomont was verjaagd, zich hervormde en de rechtervleugel zijn stellingen verliet en tegelijkertijd oprukte naar de "Papelotte" hoeve.

Deze aanval was zo hevig dat paniek ontstond in de Engelse lijnen. "De Keizerlijke infanterie stormde op "La Haie Sainte" toe waar Majoor Barrington en de Hannoverse troepen heldhaftig weerstand boden en terwijl de Engelse versterkingen en de Franse kurassiers van Travers elkaar met de blote degen aanvielen, moesten de Hollands-Belgische troepen van Bylandt, die in voorpost lagen aan de zandkuil, wijken voor de stormloop.

De holle weg van Ohain

Het was tijdens deze aanval dat een incident plaats greep, bezongen door dichters en schilders en zo krachtig beschreven werd door Viktor Hugo in "Les Misérables".

De Franse kurassiers van Milhaud bestormden de 400 meter lange uitgeholde weg van Ohain (Le chemin creux), die tussen twee bermen lag.

De kurassiersbrigade van Travers kwam tijdens haar aanval tegen de Engelsen, ter hoogte van de holle weg en stak de berm over. Toen zij aan de overzijde kwamen, zagen zij in de diepte de 2de Engelse garde aanstormen. Wegens onvoldoende ruimte om aan te vallen, dreef Travers zijn manschappen terug in de holle weg, waar zij hevig door de Engelsen met de bloten degen werden bestormd in een nabijgelegen steengroef.

De kurassiers werden verpletterd en teruggeworpen.

De aanval op "Papelotte"

De hoeve "Papelotte" vormde een versterkte stelling op de linkerflank van het geallieerde leger en werd verdedigd door een gedeelte van de Nassau-brigade.

Deze hoeve doorstond tijdens het offensief van Ney, een der meest belangrijkste aanvallen vanwege de rechtervleugel der Franse troepen en inzonderlijk van de divisie van Durutte.

Rond 14 uur, toen Wellington het spoedbericht van Blücher ontving, werd de hoeve aangevallen, die meermaals veroverd en heroverd werd in een hardnekkige strijd,

Dicht bij "Papelotte" ondergingen de hoeve "La Haie" en wat verder het Kasteel "Fischermont" waar zich de rest van de Nassau-brigade verschanste, hetzelfde lot.

Rond 14 uur 30 verpletterde de cavalerie van Jacquinot de Hannoverse troepen van Best en viel de scherpschutters van Saksen-Weimar met de sabel aan.

Het kritisch ogenblik

Onder het hevig Frans artilleriegeschut werden de Engelse stellingen in de middensector onhoudbaar. Wellington beval de terugtocht naar de heuvelkam. Al zijn cavalerie was nodig om de Franse aanvallen tegen te houden. De strijd was zo hevig dat de twee cavaleriegroepen even stopten om op adem te komen.

Wellington speurde beangst de horizon af naar enig teken van Blücher.

Aan de andere zijde uitte Napoleon zijn tevredenheid, maar op dat ogenblik bracht een officier hem een bericht van Grouchy die vanuit Walhain om bevelen verzocht. Rond dezelfde tijd bracht Soult hem een gevangene, die de aankomst meldde van Bülow met 15.000 manschappen van het 1e Pruisisch leger, dat van uit Waver was opgerukt.

De ster van Napoleon verbleekte op het ogenblik dat hij de overwinning ging behalen. De grote strateeg had begrepen dat er geen enkel ogenblik meer te verliezen viel.

Hij moest dringend Wellington verslaan en dan met de aanrukkende Bülow af rekenen. Het ogenblik was kritisch.

Het was 16 uur. De Engelse infanterie was in stukken gehakt, waardoor verwarring was ontstaan in Wellingtons troepen. Nu joeg hij al zijn cavalerie in de strijd onder Ney, die gesteund werd door zijn rode dragonders.

Alle militaire geschiedschrijvers zijn akkoord te verklaren, dat indien de actie één uur vroeger was begonnen, Blüchers troepen te laat zouden zijn gekomen en aan Napoleon de overwinning hadden verschaft.

Napoleon had zijn rechtervleugel hervormd en stuurde de infanteriedivisies van Reille, in de richting van "La Haie Sainte", waar Wellington steeds weerstand bood.

Rond 16 uur werd "La Haie Sainte" door Maarschalk Ney veroverd. Van de 1.000 moedige verdedigers konden er slechts 42 aan de dood ontsnappen.

Doch alvorens de verslagen Engelse infanterie zich achter de weg van Ohain kon herstellen, verscheen de Franse cavalerie op de top van de naburige helling en daalde als een lawine naar beneden.

Kurassiers, jagers, dragonders, lancers, huzaren, lichte ruiters, guides en bereden-grenadiers, vielen de geallieerden aan, overvleugelden de Holland-Belgische legers waar hun bevelhebber, de Prins van Oranje gewond werd.

Zij doorklieften met de blote degen de roemrijke Highlanders van Gordon, vleugeladjutant van Wellington die er sneuvelde en veroverden 6 batterijen wiens bedieners in stukken werden gehakt.

Twee Engelse "squares" werden doorbroken en alleen de reservetroepen van Krus gelukten erin de breuk te herstellen.

Vanuit Mont St. Jean tot waar Wellington zich teruggetrokken had, werden de hoofdbatterijen in werking gesteld.

De Franse aanvallen werden even opgehouden hetgeen aan de geallieerden toeliet zich te hervormen. Zonder dit artillerie-geschut zouden de legers van Wellington volledig verslagen zijn geweest.

Na het laatste kanongebulder viel de Franse cavalerie in grote massa aan voor de laatste stormloop, maar zij botsten op een goed verschanste muur van dichte troepen. Twee Belgische cavalerie-brigades van Baron Van Merlen, de Hollands-Belgische dragonders van Chigny, de zwarte lancers onder Brunswich, de dragonders van Dornberg, de Hollandse carabinieri van Trip, de huzaren van Arenschild en de Engelse guards van Grant, alles tezamen 6.000 paarden worden door Wellington tegen de Franse escadrons ingezet.

Maar andermaal werden de geallieerden achteruitgedreven, en de Baron Van Merier gedood. In een laatste stormloop hoopte Napoleon de vijand tot aftocht te dwingen en stuurde de escadrons van Subervie en de cavalerie van Dehon in de strijd.

De Franse overwinning was nabij en Napoleon beval de allerlaatste aanval, die de vijand volledig op de vlucht moest drijven.

Vanuit "La Belle Alliance" volgde hij de afslachting en zag de Engelse concentratie op de hoogten, die alles in het werk stelde om te beletten dat de terugtrekkende artillerie in vijandelijke handen zou vallen. Daar werden hem door 6 Franse jagers en kurassiers, zes vaandels gebracht op de vijand buitgemaakt op de hoogte van Mont St. Jean.

Maar plots ontwaarde de Keizer in het Oosten, dichte infanterie troepen die vanuit het bos van Parijs snel oprukten. Hij dacht dat het Grouchy was en riep verheugd uit : "Daar is Grouchy", helaas voor hem was het Blücher.

Om 19 uur snelde het 1ste Pruisisch Korps van Bulow de Nassau-verdedigers van "Papelotte" ter hulp die op het punt stonden te wijken. Zij verdreven er de Fransen en rukten vervolgens op de rechterflank van Napoleons troepenmacht in.

De terugtocht .

Ondanks het heldhaftig verweer en de zware gevechten die de Fransen leverden om hun stellingen te handhaven, konden zij niet weerstaan aan de massale aanvallen. Zij werden immers in front door Wellington en tegelijkertijd in de rechterflank door de Pruisen van Blücher hevig aangevallen.

De Franse rechtervleugel werd doorgehakt, de "Vieille Garde" van Napoleon moest wijken. Maarschalk Ney wierp zijn laatste cavalerie en Lobau zijn laatste infanterie in de strijd. Het was 9 uur in de avond toen de Fransen de aftocht blaasden. Napoleon liet aan Cambonne, Christiani en Roquet de eer om de Franse arendsvlaggen te redden en sloeg op de vlucht in de richting van Charleroi.

Menige Franse officier en soldaten ontsnapten aan de furie door vrijwillige dood. Uit vermoeidheid en angst schoten zij elkaar neer, om niet in handen van hun vijand te vallen.

Dat alles gebeurde ter hoogte van de hoeve "La Belle Alliance" waar Cambonne uitriep "De garde geeft zich niet over zij sterft". Het was aan deze hoeve dat Wellington en Blücher elkaar ontmoetten en de andere overwinnaars groetten, terwijl het Pruisisch muziekkorps "God save the King" speelde.

Dit gebeurde rond 21 uur 15, toen de zon onderging en de Pruisen zich klaar maakten, het aftrekkend Frans leger te achtervolgen en nog hevige gevechten leverden op het grondgebied van Plancenoit waar zij elk huis afzonderlijk, kamer na kamer moesten veroveren op de Franse jagers en Jonge Wacht.

Wanneer zij aan "Le Caillou" kwamen waar Napoleon zijn hoofdkwartier had opgeslaan tijdens de slag, staken zij de hoeve in brand.

Op het slagveld van Waterloo bevocht elkeen elkaar tot ter dood, tot zelfs de gewonden schoten nog op hun vijand. De Fransen verloren er 27.000 doden en 8.000 gevangenen, de geallieerden 22.000 man.

De lijken lagen met bloed en slijk besmeurd, te midden van de vertrapte oogst, van de gedode paarden en van de gebroken wapens. Men begroef ze in grote putten, welke met aarde werden bedekt.

In de hoeve van Mont St. Jean, die tijdens de grote veldslag tot veldhospitaal diende, lagen 4.000 stervenden, die in een nabijgelegen vallei in een gezamenlijke kuil begraven werden, terwijl de kerk van Braine l'Alleud na de slag dienst deed als ziekenhuis voor de gekwetsten van alle nationaliteiten.

Zijn aankomst te Parijs

Aan Quatre-Bras hield Napoleon even halt en liet daar pas de gids Decoster los die slechts 1 louis als loon ontving voor zijn diensten.

Deze zou zich na de Franse nederlaag te Mont St. Jean gaan vestigen om er gids te worden. Om 3 uur 's nachts van 19 juni kwam Napoleon te Gosselies aan, waar hij in de haast een licht maal nam.

Op 21 juni kwam Napoleon met zijn getrouwen, die aan het bloedbad waren ontsnapt, gans vermoeid te Parijs toe, en het volk stond nu weer vijandig tegenover hem. Hij werd aan de geallieerden overgeleverd. Het Franse Keizerrijk stortte in elkaar.

Tijdens die onvergetelijke dag van 18 juni 1815 waren de mensen van Hoegaarden doodbang naar de kerk gelopen, om er te bidden voor de overwinning der verbondenen. Anderen hadden zich naar de Hoge Weg en het Kouterhof begeven, hun oor tegen de bommen drukkend om het kanongebulder te horen. In de morgen van 19 juni vernamen zij de nederlaag van Napoleon. Europa was van een dwingeland bevrijd. Pastoor Jacobus Sweerts liet de ganse dag de klokken luiden. Het volk was uitbundig van vreugde en vergat zichzelf.

Een menigte begaf zich naar het gemeentehuis, waar een Franse vlag werd verscheurd en uitbundig gedronken op het einde van de Tyran. Onder leiding van Jean Baptist Van Nerum (zoon van Jacobus Van Nerum, die in 1782 not. Van Autgaerden als peter had gekregen), toog in de nacht een opgezwepte menigte naar de huizen der Fransgezinden en aanhangers van de Republiek, die voor de zoveelste maai met pek en doodskruisen werden besmeurd. Tussen deze huizen bevond zich ook dat van oud-Maire Van Autgaerden (schoonbroeder van Jean Bapt Van Nerum). Het was de laatste uiting van jarenlange opgekropte woede. (Zie Familieschoon nr. 46 van 1964, blz. 278bis).

Maar diezelfde dag van 19 juni waren Dr. Henri Van Nerum en zijn aanverwante kozijn, apotheker Pierre Evrard (schoonzoon van Jacobus Van Nerum) te paard naar Waterloo vertrokken, om er de gekwetste soldaten te helpen verzorgen. Het slagveld lag doordrenkt en gekleurd van het bloed en de omliggende hoeven en kerken, allen met gewonden volgepropt.

Drie dagen verbleven zij ter plaatse om hulp te bieden en troffen er ook in de kerk van Braine de Hoegaardse militaire geneesheer Isidore Haumont aan, die bezig was de gekwetste soldaten van alle nationaliteiten te verzorgen.

Van het slagveld brachten zij voorwerpen en herinneringen mede, die zij aan burgemeester De Zangré schonken. Deze trofëen werden een tijdje in het Nieuwhuys tentoon gesteld en achteraf aan Brussel geschonken. (Zie Familieschoon nr. 35 van 1963, blz. 207).

Een paar dagen nadien daalden de Geslachten, met pastoor en Mombaarvader Jacobus Sweerts op kop, in de kerkcrypte neer, om er een ingetogen hulde te brengen aan de laatste rustplaats van hun voorouders en God te danken voor hun behoud.

Door het tweede verdrag van Parijs zag Frankrijk zijn grenzen herleiden tot 1789 en werd het Koninkrijk der Nederlanden onder Willem I, Prins van Oranje opnieuw bekrachtigd.

Op 15 juli scheepte Napoleon in aan boord van het Britse schip "Bellerophon" dat hem naar Plymouth bracht waar hij op 26 juli aankwam. Op 7 augustus werd hij weggevoerd en verbannen op het eiland St. Helena waar hij stierf op 5 mei 1821. In 1840 werd zijn stoffelijk overschot overgebracht naar Parijs en bijgezet in het "Hotel des Invalides".

BESLUIT

Ontegensprekelijk hebben de oude schepenfamilies en samenzwering, duchtig gebruik gemaakt van de opkomst van Napoleon, om hun ster aan het firmament te verheffen, hetzij door intriges, hetzij door listige berekening.

Het was dan ook begrijpelijk dat zij, in tegenstelling met de Besloten Tijd het Consulaat en Napoleon gunstig gezind waren, gezien zij er alles van te verwachten hadden tot op het ogenblik dat de gehate Bloedwet, hun bijna terug ten val dreigde te brengen.

Natuurlijk moesten zij ongewenste toegevingen doen, om ergere zaken te vermijden.

Maar zij wisten zich, weliswaar onder een zeer gematigd optreden, zodanig te handhaven, dat zij zelfs door hun fameus successieplan, hun eigen opvolgers aanduiden en ook lieten verkiezen.

Doorheen de ganse periode van het Franse Bewind, bleven zij de teugels in handen houden, aanvankelijk van achter de schermen in Conspiratie-verband, maar achteraf in volle daglicht.

Zij lagen wel aan de basis van vele veten, maar door hun beslissende manier van handelen, hebben zij gewis hun gemeente van veel zwaardere rampen gespaard.

Moesten notaris Van Autgaerden en diens volgelingen zonder de inmenging en de invloed van de Geslachten, hun verstokte en dweepzuchte werking hebben doorgedreven, dan hadden er te Hoegaarden erge dingen kunnen gebeuren, die nu op een min of meer vreedzame wijze werden opgelost en besloten werden.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Resolutie-boeck der Regeerders van Hoegaerden
- Republikeins Register der Zittingen van de Municipaliteit van Hoegaerden
- Beraadslaging van de Municipale Raad van Hoegaerden ;f
- Briefwisseling van de Prefecture van het Dyle Departement
- Register der Besluiten van de Centrale Administratie van het Dyle Dept.
- Register van de Ontvanger van Registratie en Nationale Domeinen
- Algemeen Rijksarchief Brussel (Papiers Bouteville)
- Rijksarchief van Luik
- Rijksarchief van Hasselt
- Nationaal Archief van Parijs
- Gemeente-archief van Hoegaerden
- Archief Gemeentekrediet van België
- Notariële archieven van Not. Springer Tienen (minuten uit de studies van Not. Lintermans, Putzeys, Hennin, Schepers, Van Nerum, Van Autgaerden)
- Familie-archieven Dumont (Bail), Putzeys, Lowet-Oury, Van Nerum (Sweerts), Evrard (Van Autgaerden), Haumont, Collard, Dotremont, Quinot
- Privaat archief der V Geslachten (Conspiratiebundel)
- Privaat archief P. Bail (Briefwisseling uit de Revolutietijd)
- Histoire des Communes Belges (Alph. Wauters)
- Geschiedenis van Hoegaerden (Pr. J. Vander Vel pen)
- Memorieschriften van Past. Heuysdens
- Aantekeningen over de Besloten Tijd en de Boerenkrijg (P. Gebruers)
- La Belgique sous la domination Francaise (P. Verhaegen)
- 800 namen uit de Boerenkrijg (F. di Martinelli)
- Hoegaardse soldaten onder Napoleon (Raym. Van Nerum) ,
- Onze voorouders in de politiek (H. Vanoppen)
- Onze voorouders in de legers van Napoleon (idem)
- Bijdragen tot de geschiedenis van Tienen (Jan Wouters)
- Diest in de Sansculottentijd (F. di Martinelli)
- De Boerenkrijg (Arth. De Bruyne)
- L'«a guerre des Paysans (Aug. Orts)
- L.a guerre des Paysans (Fr. Van Caenegem)
- Pasinomie An. III

INHOUD

- Woord vooraf

I. PRELUDIUM

1. Een oude vete (14 juni 1782)
2. Vechtpartij te Rommersom (1785)
3. Van Autgaerden wordt Burgemeester (16 april 1787),
4. Windelincx te Hoegaarden (juni 1788)
5. Voor de Luikse Privaat-Raad (4 december 1788)
6. Verkiezing van een nieuwe Burgemeester (Pasen 1789)
7. De Hoegaardse Patriotten rukken uit (22 juli 1789)
8. Dodelijk schot te Hoegaarden (26 juli 1789)

II. HET VOLKSBEWIND

9. De machtsgreep tegen de Regentie (augustus 1789)
10. De Notariële Revocatie (september 1790)
11. Gruweldaden te Tienen (juni 1790)
12. Protest tegen eigen mannen (30 juni 1790) .
13. Het afmaaïen van weiden (juli 1790)
14. Van Autgaerden dient ontslag in (maart 1791)
15. Manifest van Generaal Dumouriez (november 1792)
16. De Bisschop treedt op (juni 1793)

III. DE BESLOTEN TIJD

17. Instelling van de nieuwe bewindsploeg (juli 1794 - juli 1795)
18. De laatste arend van het oud-regiem (augustus 1795)
19. Het dekreet van 9 Vendemiaire AN IV (1 oktober 1795)
20. Terging en plagerijen "à la française" (juli 1795 - april 1796)
21. De vrijheidsboom (21 januari 1796)
22. De Immigratieraad (30 januari 1796)
23. 't Nieuwhuys wordt Mairie (7 juni 1796)
24. Ter dood veroordeeld (9 juni 1796)

IV. DE CONSPIRATIE

25. Ontstaan der Broederschappen (1796)
26. Ondermijning van de Bestuursraden (april 1796 - mei 1797)
27. De Godsdienstvervolging (september 1796 - december 1797)
28. Doorhakking van de Vrijheidsboom (17 december 1797)
29. Het zevenkoppig monster (20 juli 1798)
30. Conscriptie en Boerenkrijg (september - december 1798)
31. In de greep van de Conspiratie (1799)
32. De spotvogel "Pierlala"

V. ONDER HET CONSULAAT

- 33.. Napoleon verschijnt (9 november 1799)
34. "Mariage de Raison" (20 maart 1800)
35. Einde van de Besloten Tijd (6 februari 1804)
36. Petitie aan de Keizer (1 september 1804)
37. Het noodzakelijk kwaad (oktober 1805)
38. De successie (1808 - 1814)
39. Hoegaardiers onder Napoleon (1800 - 1814)
40. Bezegeling van een Epos (1815)

- Geraadpleegde bronnen

- Inhoud

(225)

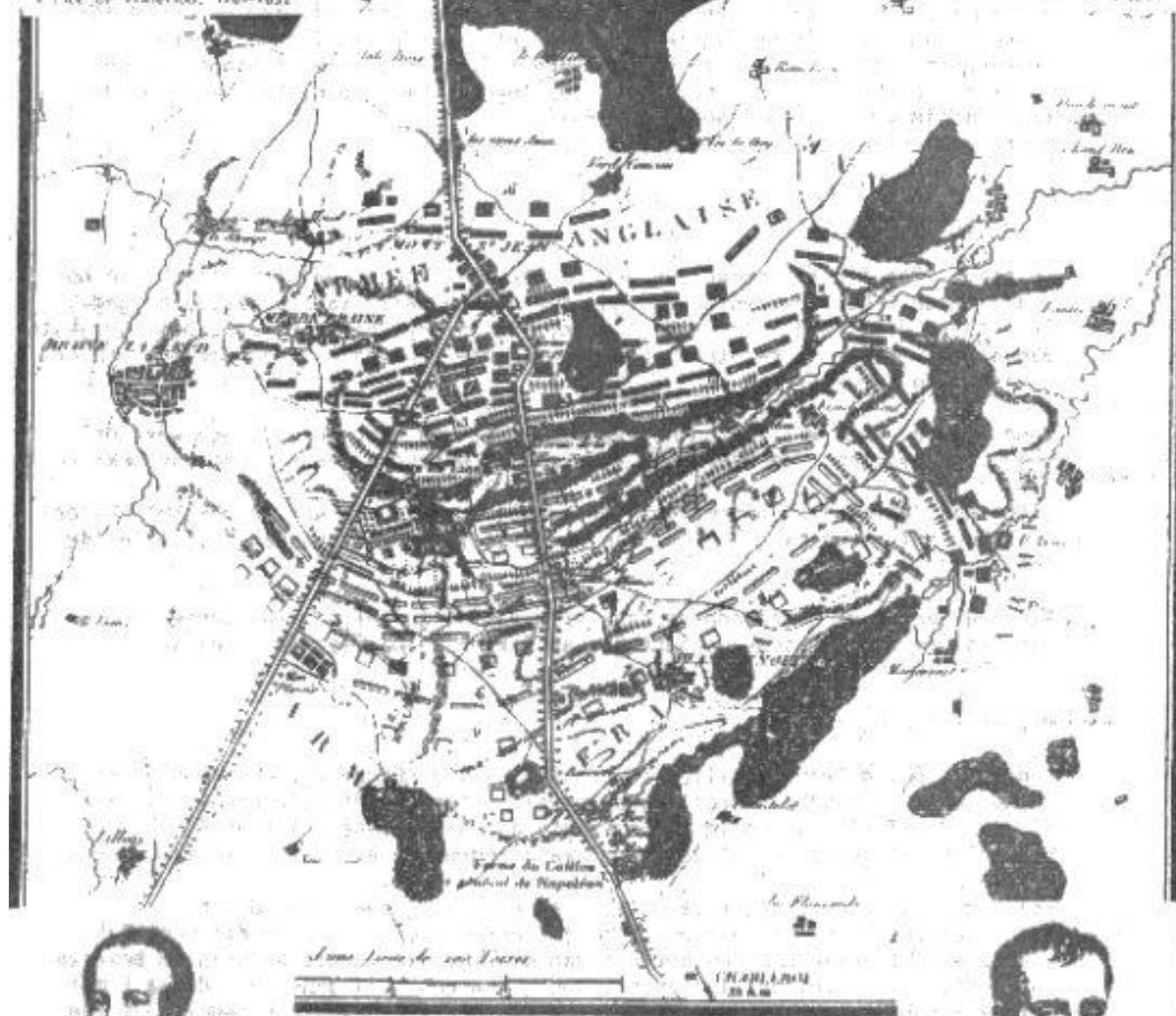
WELLINGTON

1er Duc de Waterloo, 1769-1852

BLÜCHER

Général Prussien, 1742-1819

NAPOLEON

88 Munt
TIJDSCHRIFT voor HEEMKUNDE
FOLKLORE en OUDHEIDKUNDE

Museum 't Nieuwhuys Hoegaarden

88
ALPAIDIS

DRIEMAANDELIJKS 3/87

MR. GUILLUY A

NERM 35

3320 HOEGAARDEN

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
H. VAN NERUM
MAQUISSTR. 44 1440 BRUSSEL

23e JAARGANG

AFLEVERING 88

1987

ALPAIDIS

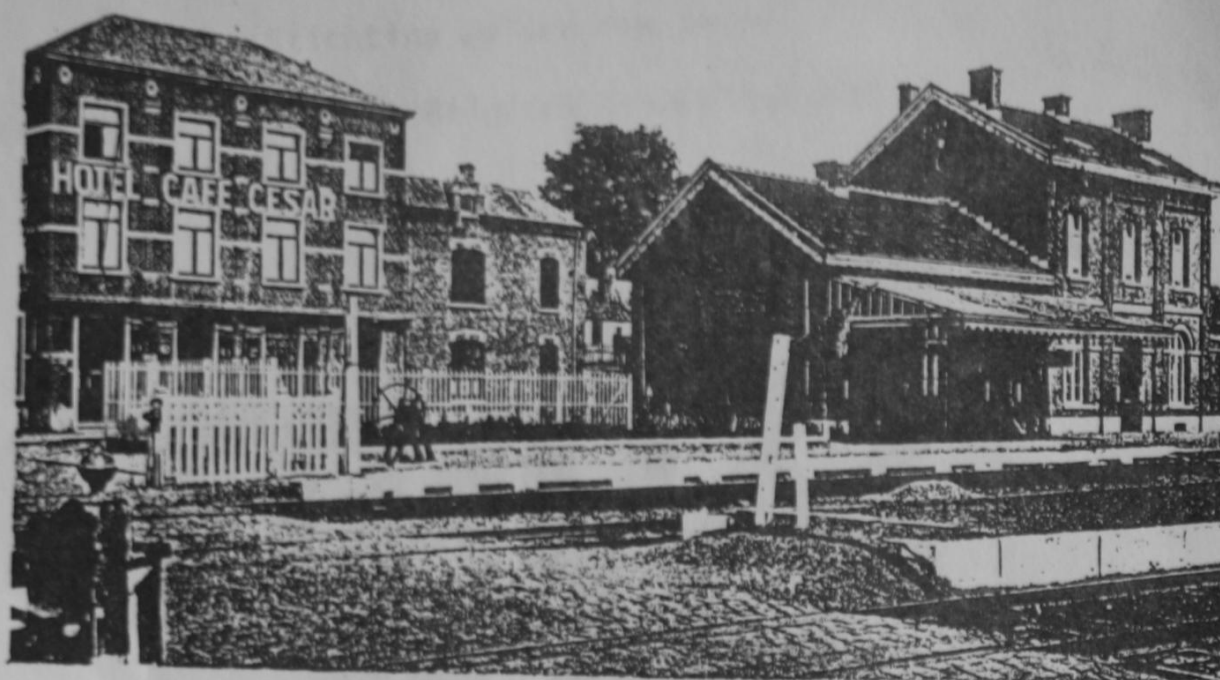
INHOUD

- De munten van Cesar
- Over een jacht- en veldbewaking
- 100 jaar Gemeenteschool
- Het Schrikbewind te Hoegaarden (slot)

DE MUNTEN VAN CESAR

135 JAAR TE
HOEGAARDEN

Hoegaarden. — De Statie - La Gare

Jef Juge

foto's zijn
mij

Cesar Juge

DE MUNTEN VAN CESAR

1854

In 1852, juist 135 jaar geleden, had vader Jean Baptist Putzeys (bijgenaamd Jean Juge, omdat zijn oom Trudo Putzeys Vrederechter was geweest tijdens de Franse Revolutie), te Leuven bij Van Hauw in de Mechelsestraat, het brevet afgekocht van de fabricatie van muntbollen, die "Hollandse babbelaars" werden genaamd. *het was van de knecht, na overlijden van Van Hauw, en voor een goudstukje van 25 in het latere huis Rosier*

onjuist -

Jean Juge was bakker en winkelier op de hoek van de gemeenteplaats te ^{stroom} Hoegaarden (huidig herberg "Venetiaan"), waar hij een kleine graanmolen had. Hij had door dit brevet, een nieuwigheid te Hoegaarden binnen gehaald. Maar de fabricatie vergde veel werk en daarom moesten zijn oudste zonen, de 9-jarige Cesar en de 8-jarige Joseph, hem elke donderdagnamiddag helpen om muntbollen te rollen. *Het was het huis ROSIER.*

het geldstukje was op een houten steel gebeit.

Alles geschiedde nog met de hand. De warme gekookte suikermassa werd in bollekens geroid en daarna een Belgische leeuw als fabricatiemerk ingeprent. Dit gebeurde met een ~~koperen~~ geldstuk van 5 centimes, het "solleke" genoemd. Het werd op de muntbol gelegd en door een klopp van de hamer, kreeg de nog malse en warme bol de afdruk van de leeuw en werd het een platte ronde muntbol. De kleur ervan was destijds nog heel donker, omdat de witte suiker nog niet bestond. Achteraf werden de bollen afzonderlijk in stijf papier verpakt.

?

De jongste zoon, Joseph Juge, vond inspiratie bij dit werk en deed buiten weten van zijn vader allerlei proefnemingen. Hij was zeer begaafd en drukte later de wens uit, scheikundige te worden, terwijl zijn oudere broer Cesar voorbestemd werd om eens zijn vader op te volgen.

Rond 1866 behaalde Joseph Putzeys te Gent zijn doctoraat in de wijsbegeerte en letteren en ook zijn diploma van ingenieur-scheikundige, gespecialiseerd in de suikerfabricatie, die vanaf 1838 in de economische ontwikkeling van ons land, vaste vorm had aangenomen.

Hij begon zijn loopbaan in de pas opgerichte "Fabrique de Sucre Dumont et Co" in de Fabriekstraat te Hoegaarden, waar hij in het laboratorium tal van proefnemingen deed en weldra verschillende uitvindingsbrevetten behaalde inzake suikerfabricatie.

?

Voor rekening van de familie Wittouck, geldschietters in de suikerindustrie, vertrok Joseph Putzeys in 1868 naar Roemenië en Rusland om er in het land van de zwarte aarde, suikerfabrieken in gang te stellen.

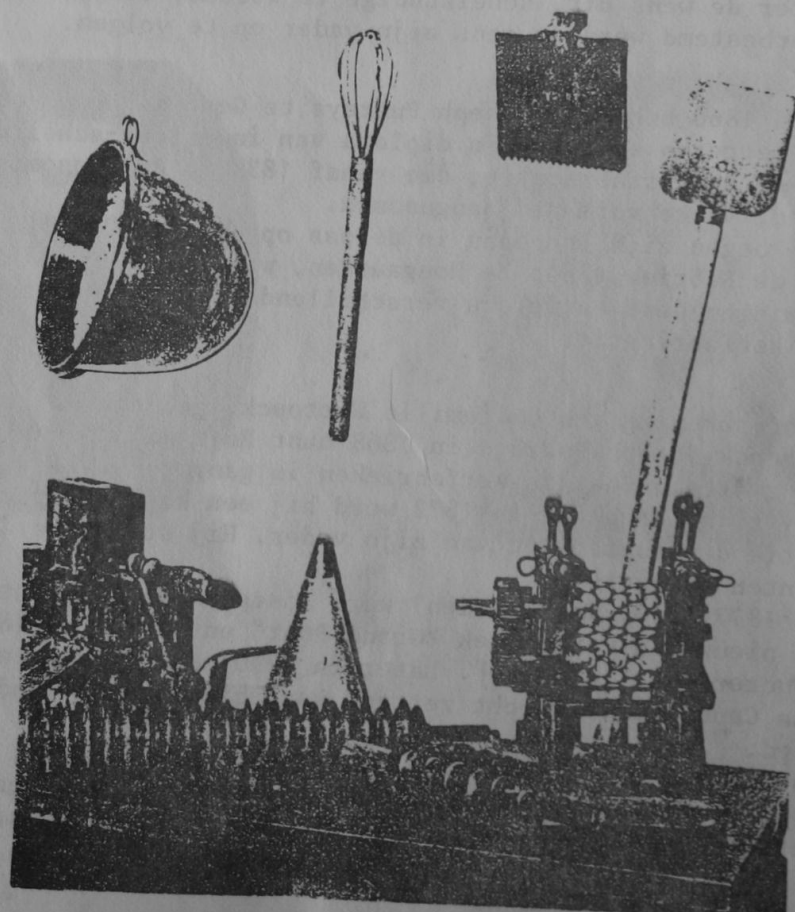
Bij zijn terugkeer in 1872 werd hij een kostbare technische hulp in de fabricatie der muntbollen van zijn vader. Hij stelde de aromatische smaak van de munten op punt.

In 1877 (110 jaar geleden) werd Joseph Juge de eerste Directeur-beheerder van de nieuwe suikerfabriek "Grand Pont" en bouwde in 1866 zijn eigen fabriek "Sucrerie de la Ghète". Later in 1890 zou hij een tweede fabriek "La Candisserie" recht zetten, waar uitmuntende kandijsklontjes werden vervaardigd.

Joseph Putzeys trouwde in 1880 met Lucie Van Nerum, tante van Julien Van Nerum, door wiens laatste wilsbeschikking te Hoegaarden een museum ontstond en die een intieme vriend was van Fritz Putzeys, zoon van Cesar Juge.

hier is niets in verband
met de "muntten"

Mis. het was de
geraffineerde suiker van Tienen
raffineries Knechtelbach.

Joseph Juge leverde de witte suiker uit de "Sucrerie de la Ghète" gelegen in de Ern. Ourystraat, hetgeen aan de muntkaramellen een klare kleur gaf. Zij werden ook in een vaste vorm gegoten en in betere papiertjes en speciale doosjes verpakt, die door Joseph te Brussel werden besteld. Vanaf toen droegen zij de naam "Véritable caramel Cesar" doch te Hoegaarden bleven zij in de volksmond "de munten van Cesar Juge".

normaal 10 centiem
1 munt.

Vele mensen die de trein namen, kochten in het stationhotel munten bij Cesar Juge, die het middel had bedacht om te Hoegaarden eten en drinken te geven voor hetzelfde geld.

Bij elke pot Hoegaards bier, die 7 cent. kostte, kreeg de verbruiker voor 2 cent muntbollen terug, zodat moeder de vrouw haar rantsoen had voor de week en gemakkelijk aan haar man toeliet om naar de herberg te gaan.

de machine
geen probeer

Enkele jaren later was de vraag naar deze uitzonderlijke goede muntkaramel zo groot, dat er naar modernisatie diende uitgezien. En weer was het Joseph Juge, die door zijn talrijke commerciële relaties, zijn broeder Cesar in contact bracht met Denucé, fabrikant van "drops-réglisse" in de hoofdstad. De twee broeders Putzeys bezochten in 1897 (90 jaar geleden) een expo van suikerwaren te Brussel en gingen ook de moderne installatie van Denucé bezoeken. Zij kochten een nieuwe en grotere machine aan, die vanaf 1898 te Hoegaarden aan het station in gebruik werd genomen.

het was
C.P.

het was
hetzelfde.

Nu konden er snel vele karamellen worden vervaardigd. De "leeuw" die gedurende 46 jaar als fabricatiemerk had gediend, werd vervangen door de letter "P" van Putzeys, in de machine uitgegrift.

En buiten de muntkaramellen maakte Cesar ook "Pastilles", zodat hij werkelijk de specialist in de munten was geworden.

Bij elke "cuite" (kooksel) van karamellen, was er altijd een afval van onverkoopte brokjes, die dan aan de kinderen werden uitgedeeld. De bekende Hoegaardse muziekdirigent Louis Gasia, e.a., hebben als kind vaak hun hand door de keldervenster gestoken om een handvol stukjes te krijgen.

het was
Frans

In 1905 na de dood van Cesar Putzeys, volgde zijn zoon Frederic (Fritz genaamd) hem op. Frans installeerde in 1928 de 2^e machine en in 1932 Frans Fritz met deze. In 1967 (20 jaar geleden) schonk deze het fabricatiebrevet van de muntkaramel aan 't Nieuwhuys-museum, terwijl meester A. Guilluy zich de ganse installatie aanschafte.

MIS!

Het is hij die vanaf toen de nieuwe fabrikant der munten van Cesar is geworden, die volgens contract alleen in het Museum van Hoegaarden mogen verkocht worden ten voordele van de culturele activiteiten.

niet in de
papieren.

De historisch geworden karamel, wordt nog steeds gemaakt met dezelfde machines, met dezelfde suiker en aromatische stoffen als vroeger.

Alles wordt nog gekookt in dezelfde ketels en gegoten op dezelfde afkoelingssteen.

Alleen de verpakking is veranderd, want de oorspronkelijke doosjes zijn niet meer te betalen. De muntkaramellen worden heden in cellophaanzakjes verpakt en niet meer afzonderlijk in papiertjes gewikkeld. Plastiek

Desondanks deze noodgedwongen wijzigingen, blijven zij onze keel strelen en vormen samen met het Hoegaards witbier, dat eveneens sinds 1967 (20 jaar geleden) voor het eerst in 't Nieuwhuys-museum werd verkocht, de Hoegaardse specialiteiten bij uitstek.

Een groep Hollanders bezocht het Museum en zagen het opschrift "Hier zijn echte munten van Cesar te verkrijgen". *Koop munten van Cesar, hier nu.* Zij vroegen als de munten wel "echt" waren, waarop de waardin bevestigend antwoordde. Toen zij de prijs vernamen konden zij het niet geloven, dat echte munten van Cesar zo goedkoop waren en zelfs per pak werden verkocht. Dat beviel hun en zij bestelden een groot aantal.

Toen de waardin de muntkaramellen boven haalde, stonden zij sprakeloos, want zij hadden gedacht dat het echte geldmunten waren uit de tijd van Julius Cesar.

Maar toch namen zij enkele pakjes "Hollandse babbelaars" mee naar huis, doch minder dan oorspronkelijk besteld.

Tot heden ten dage kunt U nog altijd de echte munten van Cesar in het Nieuwhuys-museum bekomen.

+ + + + +

Onze bijzondere dank hier aan Fritz Putzeys, die aan 't Museum de fabricatie overgaf en aan Meester Guilluy die de historische muntkaramellen vervaardigt.

+ + + + +

Over een jacht- en veldbewaking

Op 29 april 1853 werd onder Burgemeester Henri Joseph Paillet, door de gemeenteraad, een jacht- en veldbewaking ingesteld, tegen wildstropers, beschadigers van velden en gewassen en betreders van andermans eigendommen. (Het woord dief of inbreker werd niet gebruikt).

De ondertekenaars van de petitie, die aanleiding had gegeven tot deze instelling waren :

- Henri Joseph Paillet, burgemeester en initiatiefnemer
- Joseph Libert Dumont, brouwer en stoker
- Pierre Henri Coenegras, grondeigenaar en landbouwer
- Alexander Nijs, grondeigenaar (latere stichter van het Wezenhuis)
- Jean Arnould Adams, rentenier
- Louis Alexander Putzeys, notaris (later burgemeester)
- Jacques Clement Dumont, grondeigenaar
- Henri Vanderstraeten, particulier
- Jean Julien Nijs, landbouwer
- Jacques Desiré Putzeys, notarisklerk
- Jean Baptist Godts, geneesheer
- Ferdinand Van Hagendoren, landbouwer
- Jacques Dutrent, handelaar te Tienen.

Het waren allen rijke bezitters van gronden die al meermaals schade hadden ondervonden aan hun eigendommen.

Zij benoemden de genaamde Hubert Strijckmans, geboren op 16 juli 1818, zoon van Pierre Strijckmans zaliger en Marie Therese Taverniers, tot "Private jachtwaker en garde", om te waken op hun jacht, gewassen en eigendommen, zowel huizen als gronden, gelegen onder Hoegaarden, Sluizen, Meldert, Oorbeek, Lummen en St. Remy Geest.

Hij kreeg het recht proces-verbaal op te stellen van alle overtredingen, zowel kleine als grote. En bovendien moest hij ook waken op de eigendommen, gelegen in de gemeente Hoegaarden, met inbegrip van de gehuchten, toebehorend aan volgende personen, die hiertoe hun aanvraag hadden gedaan :

- Catherine Sweerts (wed. van Joseph Dumont)
- Philippine Finoulst (wed. van Henri Falla), landbouwster
- Servais Nijs, grondeigenaar en landbouwer
- Henri Vandermolen (wed. van Anne Margr. Hennin), landbouwer
- Anna Marie Van Autgaerden (wed. van Dr. Henri Van Nerum), rentenierster
- Marie Françoise Van Nerum (wed. van Jean Bt. Van Autgaerden), rentenierster
- Jeanne Marie Janssens (wed. van Jean Bt. Nijs), landbouwster
- Constant Vandertaelen, stichter van het Rusthuis
- Marie Falla (wed. van Jean Charles Frère), landbouwster
- Guil. Buigelot, landbouwer
- Jean Philippe Putzeys, grondeigenaar
- Philippe Falla, landbouwer
- Henri Michiels, grondeigenaar en landbouwer
- Marie Madeleine Ruttens (wed. van Jean Bt. Dumont), rentenierster
- Henri Davids, landbouwer
- Marie Thérèse Kempenair (wed. van Bernard Cappella), landbouwster
- Jacques Dewilde, landbouwer
- Lievin Nadoels, landbouwer
- Servais Ausloos, hoefsmid
- Hubert Maes, landbouwer
- Jacques Nijs, landbouwer
- Marie Van Diest (wed. van Guill. Bueckens), landbouwster
- Catherine, Octavie en Fanny Coenegras, renteniersters
- Jean Henri Vandermolen, landbouwer
- Jean François Adams, landbouwer
- Charles Van Hagendoren, landbouwer
- Regnier Sterckendries, hoefsmid
- Henri Seneberg, landbouwer
- Charles François Collaert, landbouwer
- Servais Falla, landbouwer te Hoksem.

Voorwaar een zware taak voor Hubert Strijckmans, die een grote verantwoordelijkheid droeg, want hij moest alles terzelfdertijd in het oog houden, bij dag en nacht. Hiervoor kreeg hij een vergoeding, want allen die hem om de bewaking van hun eigendommen hadden verzocht, moesten hun deel betalen, berekend volgens de uitgestrektheid van hun bezittingen. De som is ons echter niet bekend.

Aanvankelijk kweet hij zich voorbeeldig van zijn taak, maar het was veel te veel voor één enkele man. En geleidelijk verzwakte zijn werkJijver en deed anderen voor hem werken. In al de herbergen van de dorpen, die in zijn rechtsgebied lagen, wierf hij "indicateurs" aan die hem de overtreders moesten melden en die hij dan een pint betaalde voor elke inlichting. De aanwijzers brachten zovele inlichtingen binnen, dat de vergoeding van Strijckmans bijna niet volstond, om overal de schulden te betalen. En wat nog erger was, dat wanneer hij de overtreders ging opzoeken, om PV op te stellen, hij meestal tot de conclusie kwam dat de inlichting vals was, of onvoldoende om te bewijzen. De echte overtreders bleven onbekend en de onschuldigen werden lastig gevallen, zodat het klachten regende bij de burgemeester.

Kort nadien nam Paillet ontslag en de private bewaking werd opgeheven, om over te gaan in handen van de veldwachters der gemeente.

100 JAAR GEMEENTESCHOOL

Tijdens het schooljaar 1986-87, was er de viering van 100 jaar Gemeenteschool te Hoegaarden.

In april laatstleden was er in 't Nieuwhuys-museum een tentoonstelling ingericht door deze jubelerende school, een teken- en opstelwedstrijd voor de leerlingen van de school stond eveneens op het programma.

We sluiten deze viering af met het publiceren van twee opstellen voor leerlingen, welke zeker de moeite waard zijn even te lezen en die de degelijkheid van het Gemeente-onderwijs te Hoegaarden onderstrepen.

Aan alle leerkrachten en leerlingen nog een hartelijk proficiat.

X

X

X

De oude wandkaart van Hoegaarden vertelt

Ik, de oude wandkaart van Hoegaarden, hing jaren lang aan de muur boven de kachel. Dit was heel vervelend. Onderaan werd ik zwart berookt. Wanneer de meester met het pookijzer in de kachel keutelde, kreeg ik een volle lading stof te verteren.

Op zekere dag rukte de meester mij van de wand en bracht mij aan het bord. Met een verroeste spijker werd ik met mijn kraag voor de klas gehangen. De spijker was echter zo slap dat hij mijn gewicht niet kon houden. Hij begaf het en ik kwam tenslotte met een smak op de vloer terecht. Op de vloer lag ongelukkig een duimspijker, die mij in mijn huid prikte. Deze wonde heb ik nog steeds. Een grote scheur in mijn huid ontsierde mijn opschik. Ik werd door de meester terug opgeknapt met kleefband.

Op een zonnige morgen stormde de meester van de vierde graad het klaslokaal binnen. Hij vroeg of hij de kaart van Hoegaarden even mocht lenen. In de vierde graad namen ze mij nog erger onder handen.

Ik vond dat het daar allemaal grote bengels waren. Ze sloegen mij met de regel en beschilderden mij met allerlei kleurkrijt. De strepen en kringen wasten ze mij echter wel af met een vochtig ding. Maar van mij af te drogen was er geen sprake. Ik kreeg er steeds een hevige verkoudheid van.

In 1977 werd ik uit de omloop getrokken en vervangen door een nieuwe mooie kaart over de fusie van Hoegaarden.

Nu nog verhuis ik elke dag van het ene museum naar het andere. Van een oude versleten wandkaart gesproken.

Een schoolbank vertelt

Ik werd geboren in een atelier. Later werd ik afgeleverd aan de Gemeenteschool van Hoegaarden. Hier werd ik, samen met nog een tiental andere banken in een klas geplaatst. Zolang het schooljaar nog niet begonnen was stonden wij maar te pochen onder elkaar, want iedere bank dacht van zichzelf dat zij de grootste en de mooiste was. Maar dan kwam de grote dag. Het schooljaar begon en wij werden voor het eerst in gebruik genomen. In het begin waren de kinderen nog fier op ons. Dat veranderde echter zeer snel. De jongen die ik getroffen had was een rosse met stekelhaar. Na een week begon hij al met een passerpunt gaatjes in mijn lichaam te boren. De andere banken waren niet te spreken over wat die bengels ons aandeden. Na een paar maanden stonden op onze buiken en ruggen de namen gegrift van verschillende kinderen. Deze kwellingen duurden het ganse schooljaar door. Wij waren dan ook zeer blij dat het schooljaar ten einde liep. Gedurende de vakantie konden wij onder elkaar onze pijnlijke ervaringen vertellen. Wij hoopten dan ook dat de kinderen van het volgende schooljaar ons wat beter zouden behandelen. Maar deze wens is zelden in vervulling gegaan. In de loop der jaren hebben wij soms wel eens iemand gehad die ons goed behandelde. Maar dit kwam zelden voor. Nu zijn wij oud en verminkt zodat wij geen dienst meer hoeven te doen.

Wij staan nu samen opgestapeld op de donkere zolder boven het schoolhuis. Onlangs mochten we er vanaf om tijdens de tentoonstelling van honderd jaar Gemeenteschool te pronken. Dit was wel nog eens leuk om terug onder de mensen te komen. Nu staan we opnieuw opgestapeld op de zolder en hier zullen we onze laatste levensdagen wel moeten doorbrengen.

Het leven van een schoolbank is geen lachtertje.

SCHRIKBEVIND

TE

HOEGAARDEN

40 BEZEGELING VAN EEN EPOS (1815)

=====

Een nieuwe tijd was echter ingeluid, het Franse Regiem had afgedaan. De grote mogendheden besloten om België met de Nederlanden te verenigen. Door een schrijven van 28 december 1814 was te Hoegaarden een nieuwe gemeenteraad in functie gesteld, na aflegging van de eed "Ik zweer trouw aan Z.M. de Koning der Nederlanden en gehoorzaamheid aan de wetten". Men legde te Hoegaarden eender welke eed af, van het ogenblik dat het maar opbracht en men de gemeente en haar ingezetenen met rust liet.

Burgemeester De Zangré stelde zijn nieuwe Raad samen als volgt : H. Groetaerts (adjunct), H. Nijs, Fr. Berwouts, J. Schoensetters (drie uit de oude Franse ploeg, ondanks de overgang van bewind), S. Coenegras, J. Geerts, met J.H. Lintermans als schrijver (drie van de oude School), Charles Falla, Henri Lacourt en Bernard Janssens (drie nieuw gekomen) en Arnold Adams (reeds vroeger tot de gemeenteraad behoord hebbende, maar er ook weer snel uit verdween). Bijgevolg waren S. Sweerts, J.R. de Hennin en Martin Stockmans uitgevallen, zodat het democratisch evenwicht in de Raad bestond, ingevolge de eis tot inspraak van het volk.

Het was deze ploeg die op 25 maart 1815 in 't Nieuwhuys voor de eerste maal zetelde, om de feestelijkheden van de volgende dag te bepalen. Deze werden ingezet met een Plechtige Hoogmis en groot klokkengeluid. Daarna kondigde Groetaerts, van op de trappen der kerk, met luide stem de instelling aan van het Hollands tijdperk. De proclamatie, die achteraf aan het gemeentehuis en de kerk werd uitgehangen, luidde als volgt :

"Z.M. de Koning der Nederlanden kondigt aan zijn nieuwe onderdanen hun titel en rechten aan ; die hen worden toegekend bij toestemming van alle Mogendheden en neemt hiermede op authentieke en officiële wijze bezit van de onder Zijn Gezag onderworpen Provinciën".

Gisteren Fransman, vandaag Hollander, het kwam er niet meer op aan en het kon hun ook niet meer schelen, maar de laatste zinspeling uit de Proclamatie, namelijk het woord "onderworpen" verwekte bij sommigen misnoegdheid, zodat er zich snel twee clans vormden. Enerzijds kreeg men de "Orangisten" (de conservatieve voorstanders van de aanhechting met Nederland) en anderzijds de "Blauwen" of "Patriotten" (de progressisten, die tegen de aanhechting waren gekant). We weten niet precies wie voor- en tegenstander was, maar het is niet moeilijk te begrijpen dat, buiten een paar uitzonderingen misschien, al deze van de ouden stempel (de leden uit de Geslachten, oud-Conspirateurs en anti-Fransgezinden) "Orangisten" werden en de anderen verdeeld waren. Van De Zangré is echter wel geweten dat hij zich trachtte onzijdig te houden, maar naar de conservatieve kant helde, doch met vooruitstrevende gedachten. Het is eveneens bekend, dat hij bij zijn schoonbroeder Dr. Van Nerum bleef ten rade gaan, die zonder Fransgezind te zijn, toch geen "Orangist" was. De Geslachten op hun beurt hielden zich tijdelijk buiten de zaak, want hun te snel doorgedreven en opgedrongen politiek onder Dr. Van Nerum, had tot een nieuwe oproer kunnen leiden. Het merendeel van hun leden waren nochtans "Orangist", omwille van de herinstelling van hun titels, privilegiën en jacht-rechten, uit dank voor de herwinning van hun bezittingen en van alles wat het Franse Regiem hen had ontnomen en vooral omdat de Godsdienst terug in al zijn rechten was hersteld.

Zo ving te Hoegaarden het Hollands bewind aan, reeds verdeeldheid van bij de aanvang, maar dat was nu eenmaal "typisch Hoegaards".

Er werd evenwel niet aan gemeentezaken gedacht, want Napoleon had terug van zich laten horen.

Na gedurende 10 maanden op Elba te hebben vertoefd, met 600 van zijn getrouwen uit de "Vieille Garde" en bij het vernemen van de grote misnoegdheid van het Franse volk, over het wraakzuchtig en laakbaar optreden van de terug gekeerde immigranten en het onkundig bestuur van de nieuwe Koning Louis XVIII, had Napoleon tot een nieuwe machtgreep besloten.

Met zijn klein legertje gelukte hij erin het eiland te verlaten en op 1 maart 1815 bij de Golf Juan in Frankrijk te landen. Met grote vreugde en geestdrift werd hij begroet en de tegen hem uitgestuurde troepen, liepen naar de Keizer over, zodat zijn troepenmacht zienderogen aangroeide. Van toren tot toren vloog de adelaar naar Parijs, waar hij triomfantelijk werd ontvangen. De koning was naar Gent gevlucht, wijl de monarchisten en vijanden van de Republiek andermaal uitweken.

Op 5 maart werd te Tienen de terugkeer van Napoleon vernomen.

Een groep Napoleonisten stromden samen op de Markt onder de kreten "Vive Napoleon" en "A bas d'Empereur d'Autriche". Die avond braken in de herbergen onlusten en vechtpartijen uit met Orangisten.

Ook te Hoegaarden was het nieuws snel doorgedrongen, waar zich eveneens een groep bewonderaars van Napoleon in de herberg aan de Getebrug had verzameld. Zij bezongen er de terugkeer van de Keizer. In de nagelaten schriften staat geen enkele naam van deze samenscholers vermeld, misschien opzettelijk verzwegen, omdat er wellicht ook leden uit de Geslachten en Oude Samenzwering tussen zaten, want op dat ogenblik heerste er overal grote verdeeldheid. De mensen wisten niet meer, wie of wat.

Het kwam te Hoegaarden echter tot geen baldadigheden, slechts tot een gewone en onbezonnen uiting van vreugde. De thermometer steeg en daalde toch zo snel, volgens de loop der gebeurtenissen. Overigens was Napoleon nog ver van de overwinnaar, want de geallieerden maakten zich andermaal klaar, om Napoleon de oorlog te verklaren. Zij wilden eens en voor goed "de vijande van de mensheid" verpletteren.

Op 3 mei kwamen Wellington vanuit Brussel en Blücher vanuit Luik, te Tienen in de Tinnen Schotel aan, om te beraadslagen. Een nieuwe oorlog lag in 't verschiet. In Hoegaarden trachtte De Zangré de rust te bewaren en vroeg aan alle bewoners, om tot geen voorbarige daden of geweld over te gaan en zich buiten de zaken te houden, kalm het verloop der evenementen afwachterend. Dat lag ook in de lijn van de Geslachten, die bij monde van haar leiders de rust predikten.

Zes legers maakten zich ondertussen strijdvaardig om naar Parijs op te rukken. De Engelsen met het Hollands-Belgisch leger onder Hertog Wellington zou langs Maubeuge opmarcheren, Blücher met zijn Pruisen via Givet, de Russen langs Saarbrücken, Scherzenberg langs de lijn Sarregumines, de Oostenrijkers in de richting van Lyon en het leger uit Italië naar Provence.

Doch toen Napoleon, die alleen het herstel der orde in Frankrijk voor ogen had, vernam dat zijn vijanden hem opnieuw de oorlog hadden verklaard, rukte hij bliksemsnel noordwaarts, om de verbinding tussen Wellington en Blücher te verhinderen. Hij wilde eerst de Engelsen verslaan en dan de Pruisen verpletteren.

De coalitielegers brachten 630.000 man in lijn, tegenover amper 125.000 die Napoleon had kunnen bijeen brengen.

Op 12 juni 1815 was de Keizer te Laon, de volgende dag te Avesnes, 24 uur later in Beaumont en op 15 juni om 3 uur reeds in het zicht van Charleroi. De 30-jarige Hoegaardier Isidore Haumont, die als gezondheidsofficier onder Napoleon had gediend, en van in 1814 in dienst was getreden van het Hollands-Belgisch leger, was enkele dagen te voren in de nacht naar Hoegaarden gekomen, om zijn ouders misschien voor de laatste maal te groeten, want de volgende dag moest hij reeds terug zijn eenheid vervoegen, die rond Braine lag. Helaas, hij vond zijn ouders niet thuis en had alleen hun gebuur, burgemeester De Zangré kunnen zien, die hem een behouden leven en de overwinning had toegewenst.

In de morgen van 15 juni verdreef Napoleon de Pruisen uit Gosselies en versloeg hun de volgende dag te Ligny. Hij liet hen door Grouchy achtervolgen, met de opdracht, hun reorganisatie en aansluiting met de Engelsen te beletten. Wellington, van de snelle opmars der Fransen verwittigd, stuurde dadelijk zijn cavalerie uit om de vijand op te houden, in afwachting dat hij zijn troepen bij Mont St. Jean in lijn kon brengen, om te verhinderen dat zij Brussel zouden bereiken.

La Grande Armée leverde te Quatre-Bras slag met de Engelse Cavalerie en de Prins van Orange. Op 17 juni trok de Keizer verder langs Baisy-Thy en verscheen weldra in 't zicht van Mont-Saint-Jean, waar de Engelsen en het Hollands-Belgisch leger lagen verschanst. En ten allen kante waar de Fransen doortrokken, werden zij door het volk toegejuicht "Vive Napoleon", "Vive l'Empereur".

Ondertussen had Grouchy de Pruisen in twee gehakt, een deel in de richting van Luik verjaagd, het ander naar Waver toe. Hij stopte zijn troepen te Walhain om wat te verpozen, maar dat werd Napoleon fataal, want de ontsnapte Pruisen die met Blücher naar Waver waren getogen, maakten zich klaar om naar Mont-Saint-Jean op te rukken, Wellington ter hulp.

Op 18 juni ving de bloedige slag van Waterloo aan, maar door de voortdurende regenval van die nacht, had Napoleon de aanval tot 11 uur 35 moeten uitstellen, wat aanzienlijk in de kaart speelde van Blücher.

Doch toen Napoleon, die alleen het herstel der orde in Frankrijk voor ogen had, vernam dat zijn vijanden hem opnieuw de oorlog hadden verklaard, rukte hij bliksemsnel noordwaarts, om de verbinding tussen Wellington en Blücher te verhinderen. Hij wilde eerst de Engelsen verslaan en dan de Pruisen verpletteren.

De coalitielegers brachten 630.000 man in lijn, tegenover amper 125.000 die Napoleon had kunnen bijeen brengen.

Op 12 juni 1815 was de Keizer te Laon, de volgende dag te Avesnes, 24 uur later in Beaumont en op 15 juni om 3 uur reeds in het zicht van Charleroi. De 30-jarige Hoegaardier Isidore Haumont, die als gezondheidsofficier onder Napoleon had gediend, en van in 1814 in dienst was getreden van het Hollands-Belgisch leger, was enkele dagen te voren in de nacht naar Hoegaarden gekomen, om zijn ouders misschien voor de laatste maal te groeten, want de volgende dag moest hij reeds terug zijn eenheid vervoegen, die rond Braine lag. Helaas, hij vond zijn ouders niet thuis en had alleen hun geboortplaats, burgemeester De Zangré kunnen zien, die hem een behouden leven en de overwinning had toegewenst.

In de morgen van 15 juni verdreef Napoleon de Pruisen uit Gosselies en versloeg hun de volgende dag te Ligny. Hij liet hen door Grouchy achtervolgen, met de opdracht, hun reorganisatie en aansluiting met de Engelsen te beletten. Wellington, van de snelle opmars der Fransen verwittigd, stuurde dadelijk zijn cavalerie uit om de vijand op te houden, in afwachting dat hij zijn troepen bij Mont St. Jean in lijn kon brengen, om te verhinderen dat zij Brussel zouden bereiken.

La Grande Armée leverde te Quatre-Bras slag met de Engelse Cavalerie en de Prins van Orange. Op 17 juni trok de Keizer verder langs Baisy-Thy en verscheen weldra in 't zicht van Mont-Saint-Jean, waar de Engelsen en het Hollands-Belgisch leger lagen verschanst. En ten allen kante waar de Fransen doortrokken, werden zij door het volk toegejuicht "Vive Napoleon", "Vive l'Empereur".

Ondertussen had Grouchy de Pruisen in twee gehakt, een deel in de richting van Luik verjaagd, het ander naar Waver toe. Hij stopte zijn troepen te Walhain om wat te verpozen, maar dat werd Napoleon fataal, want de ontsnapte Pruisen die met Blücher naar Waver waren getogen, maakten zich klaar om naar Mont-Saint-Jean op te rukken, Wellington ter hulp.

Op 18 juni ving de bloedige slag van Waterloo aan, maar door de voortdurende regenval van die nacht, had Napoleon de aanval tot 11 uur 35 moeten uitstellen, wat aanzienlijk in de kaart speelde van Blücher.

De aanval op Hougoumont

74.000 Franse soldaten en 266 kanonnen stonden opgesteld tegenover 67.000 geallieerden en 184 kanonnen.

De grote veldslag werd geopend om 11 uur 35 door de divisies van Reille, die langs de linkervleugel een schijnaanval uitvoerden tegen de stellingen van de Hoeve Hougoumont.

Napoleon volgde het verloop van deze slag van op zijn uitkijkpost.

Jerôme, broeder van Napoleon, werd met deze opdracht belast.

Na een uur zware strijd, verdreef hij er de bataljons van Nassau en Hannover en wierp de Engelse Foot-Guards van Mitchell terug, die ter versterking waren gestuurd. Doch de Engelsen bleven zich op 't kasteel van de hoeve zo hardnekkig verdedigen, tot wanneer de Hollands-Belgische versterking van Chassé toekwam. Jerôme werd door deze frisse manschappen teruggeworpen tot aan de weg van Nivelles. 6.000 man waaronder de generaals Duplat en Baudin sneuvelden tijdens de aanval op Hougoumont. De geallieerde soldaten die zich in de kapel van de hoeve bevonden werden allen gedood en 300 lijken door de Fransen in de waterput geworpen. De hoeve geraakte in brand en was getuige van een zware lijf aan lijf gevechten.

Maar de schijnaanval was gelukt, want nu kon Napoleon tot de echte aanval in de middensector overgaan.

De aanval op La Haie Sainte

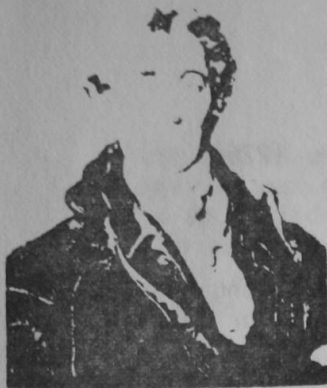
Deze aanval werd bevolen door Ney en Erlon en stond onder de bescherming van 80 kanonnen, opgesteld rond de hoeve "La Belle Alliance".

Het eerste vuren begon om 1 uur en al de troepen van de eerste lijn rukten op in de richting van Mont St. Jean. Nooit werd er op zo een kleine oppervlakte, een zo groot aantal strijders tegenover elkaar gezien, terwijl de snelheid van de aanval en de hevigheid van de lijf aan lijf gevechten, enig waren in de geschiedenis.

De middenaanval was gericht op de hoeve "La Haie Sainte" terwijl de linkervleugel die te Hougoumont was verjaagd, zich hervormde en de rechternvleugel zijn stellingen verliet en tegelijkertijd oprukte naar de "Papelotte" hoeve.

Deze aanval was zo hevig dat paniek ontstond in de Engelse lijnen.

De Keizerlijke infanterie stormde op "La Haie Sainte" toe waar Majoor Barring en de Hannoverse troepen heldhaftig weerstand boden en terwijl de Engelse versterkingen en de Franse kurassiers van Travers elkaar met de blote degen aanvielen, moesten de Hollands-Belgische troepen van Bylandt, die in voorpost lagen aan de zandkuil, wijken voor de stormloop.

De holle weg van Ohain

Het was tijdens deze aanval dat een incident plaats greep, bezongen door dichters en schilders en zo krachtig beschreven werd door Viktor Hugo in "Les Misérables".

De Franse kurassiers van Milhaud bestormden de 400 meter lange uitgeholde weg van Ohain (Le chemin creux), die tussen twee bermen lag.

De kurassiersbrigade van Travers kwam tijdens haar aanval tegen de Engelsen, ter hoogte van de holle weg en stak de berm over. Toen zij aan de overzijde kwamen, zagen zij in de diepte de 2de Engelse garde aanstormen. Wegens onvoldoende ruimte om aan te vallen, dreef Travers zijn manschappen terug in de holle weg, waar zij hevig door de Engelsen met de bloten degen werden bestormd in een nabijgelegen steengroef.

De kurassiers werden verpletterd en teruggeworpen.

De aanval op "Papelotte"

De hoeve "Papelotte" vormde een versterkte stelling op de linkerflank van het geallieerde leger en werd verdedigd door een gedeelte van de Nassau-brigade. Deze hoeve doorstond tijdens het offensief van Ney, een der meest belangrijkste aanvallen vanwege de rechtervleugel der Franse troepen en inzonderlijk van de divisie van Duruette.

Rond 14 uur, toen Wellington het spoedbericht van Blücher ontving, werd de hoeve aangevallen, die meermaals veroverd en heroverd werd in een hardnekkige strijd.

Dicht bij "Papelotte" ondergingen de hoeve "La Haie" en wat verder het kasteel "Fischermont" waar zich de rest van de Nassau-brigade verschanste. hetzelfde lot.

Rond 14 uur 30 verpletterde de cavalerie van Jacquinot de Hannoverse troepen van Best en viel de scherpschutters van Saksen-Weimar met de sabel aan.

Het kritisch ogenblik

Onder het hevig Frans artilleriegeschut werden de Engelse stellingen in de middensector onhoudbaar. Wellington beval de terugtocht naar de heuvelkam.

Al zijn cavalerie was nodig om de Franse aanvallen tegen te houden.

De strijd was zo hevig dat de twee cavaleriegroepen even stopten om op adem te komen.

Wellington speurde beangst de horizon af naar enig teken van Blücher.

Aan de andere zijde uitte Napoleon zijn tevredenheid, maar op dat ogenblik bracht een officier hem een bericht van Grouchy die vanuit Walhain om bevelen verzocht. Rond dezelfde tijd bracht Soult hem een gevangene, die de aankomst meldde van Bülow met 15.000 manschappen van het 1e Pruisisch leger, dat vanuit Waver was opgerukt.

De ster van Napoleon verbleekte op het ogenblik dat hij de overwinning ging behalen. De grote strateeg had begrepen dat er geen enkel ogenblik meer te verliezen viel.

Hij moest dringend Wellington verslaan en dan met de aanrukkende Bülow afrekenen. Het ogenblik was kritisch.

Het was 16 uur. De Engelse infanterie was in stukken gehakt, waardoor verwarring was ontstaan in Wellingtons troepen. Nu joeg hij al zijn cavalerie in de strijd onder Ney, die gesteund werd door zijn rode dragonders. Alle militaire geschiedschrijvers zijn akkoord te verklaren, dat indien de actie één uur vroeger was begonnen, Blüchers troepen te laat zouden zijn gekomen en aan Napoleon de overwinning hadden verschaft.

Napoleon had zijn rechtervleugel hervormd en stuurde de infanteriedivisies van Reille, in de richting van "La Haie Sainte", waar Wellington steeds weerstand bood.

Rond 16 uur werd "La Haie Sainte" door Maarschalk Ney veroverd. Van de 1.000 moedige verdedigers konden er slechts 42 aan de dood ontsnappen.

Doch alvorens de verslagen Engelse infanterie zich achter de weg van Ohain kon herstellen, verscheen de Franse cavalerie op de top van de naburige helling en daalde als een lawine naar beneden.

Kurassiers, jagers, dragonders, lancers, huzaren, lichte ruitery, guides en bereden-grenadiers, vielen de geallieerden aan, overvleugelden de Holland-Belgische legers waar hun bevelhebber, de Prins van Oranje gewond werd. Zij doorkliefden met de blote degen de roemrijke Highlanders van Gotion, vleugeladjutant van Wellington die er sneuvelde en veroverden 6 batterijen wiens bedieners in stukken werden gehakt.

Twee Engelse "squares" werden doorbroken en alleen de reservetroepen van Krus gelukten erin de breuk te herstellen.

Vanuit Mont St. Jean tot waar Wellington zich teruggetrokken had, werden de hoofdbatterijen in werking gesteld. De Franse aanvallen werden even opgehouden hetgeen aan de geallieerden toeliet zich te hervormen. Zonder dit artilleriegeschut zouden de legers van Wellington volledig verslagen zijn geweest.

Na het laatste kanongebulder viel de Franse cavalerie in grote massa aan voor de laatste stormloop, maar zij botsten op een goed verschanste muur van dichte troepen. Twee Belgische cavalerie-brigades van Baron Van Merlen, de Hollands-Belgische dragonders van Chigny, de zwarte lancers onder Brunswick, de dragonders van Dornberg, de Hollandse carabinieri van Trip, de huzaren van Arenschild en de Engelse guards van Grant, alles tezamen 6.000 paarden worden door Wellington tegen de Franse escadrons ingezet.

Maar andermaal werden de geallieerden achteruitgedreven, en de Baron Van Merlen gedood. In een laatste stormloop hoopte Napoleon de vijand tot aftocht te dwingen en stuurde de escadrons van Subervie en de cavalerie van Dehon in de strijd.

De Franse overwinning was nabij en Napoleon beval de allerlaatste aanval, die de vijand volledig op de vlucht moest drijven.

Vanuit "La Belle Alliance" volgde hij de afslachting en zag de Engelse concentratie op de hoogten, die alles in het werk stelde om te beletten dat de terugtrekkende artillerie in vijandelijke handen zou vallen. Daar werden hem door 6 Franse jagers en kurassiers, zes vaandels gebracht op de vijand buitgemaakt op de hoogte van Mont St. Jean.

Maar plots ontwaarde de Keizer in het Oosten, dichte infanterie troepen die vanuit het bos van Parijs snel oprukten. Hij dacht dat het Grouchy was en riep verheugd uit : "Daar is Grouchy", helaas voor hem was het Blücher.

Om 19 uur snelde het 1ste Pruissisch Korps van Bülow de Nassau-verdedigers van "Papelotte" ter hulp die op het punt stonden te wijken. Zij verdreven er de Fransen en rukten vervolgens op de rechterflank van Napoleons troepenmacht in.

De terugtocht

Ondanks het heldhaftig verweer en de zware gevechten die de Fransen leverden om hun bestellingen te handhaven, konden zij niet weerstaan aan de massale aanvallen. Zij werden immers in front door Wellington en terzelfdertijd in de rechterflank door de Pruisen van Blücher hevig aangevallen.

De Franse rechtervleugel werd doorgehakt, de "Vieille Garde" van Napoleon moest wijken. Maarschalk Ney wierp zijn laatste cavalerie en Lobau zijn laatste infanterie in de strijd. Het was 9 uur in de avond toen de Fransen de aftocht blaasden. Napoleon liet aan Cambronne, Christiani en Roquet de eer om de Franse arendsvlaggen te redden en sloeg op de vlucht in de richting van Charleroi.

Menige Franse officier en soldaten ontsnapten aan de furie door vrijwillige dood. Uit vermoeidheid en angst schoten zij elkaar neer, om niet in handen van hun vijand te vallen.

Dat alles gebeurde ter hoogte van de hoeve "La Belle Alliance" waar Cambronne uitriep "De garde geeft zich niet over zij sterft".

Het was aan deze hoeve dat Wellington en Blücher elkaar ontmoetten en de andere overwinnaars groetten, terwijl het Pruissisch muziekkorps "God save the King" speelde.

Dit gebeurde rond 21 uur 15, toen de zon onderging en de Pruisen zich klaar maakten, het aftrekkend Frans leger te achtervolgen en nog hevige gevechten leverden op het grondgebied van Plancenoit waar zij elk huis afzonderlijk, kamer na kamer moesten veroveren op de Franse jagers en Jonge Wacht.

Wanneer zij aan "Le Caillou" kwamen waar Napoleon zijn hoofdkwartier had opgeslaan tijdens de slag, staken zij de hoeve in brand.

Op het slagveld van Waterloo bevocht elkeen elkaar tot ter dood, tot zelfs de gewonden schoten nog op hun vijand. De Fransen verloren er 27.000 doden en 8.000 gevangenen, de geallieerden 22.000 man.

De lijken lagen met bloed en slijk besmeurd, te midden van de vertrapte oogst, van de gedode paarden en van de gebroken wapens.

Men begroef ze in grote putten, welke met aarde werden bedekt.

In de hoeve van Mont St. Jean, die tijdens de grote veldslag tot veldhospitaal diende, lagen 4.000 stervenden, die in een nabijgelegen vallei in een gezamenlijke kuil begraven werden, terwijl de kerk van Braine l'Alleud na de slag dienst deed als ziekenhuis voor de gekwetsten van alle nationaliteiten.

Zijn aankomst te Parijs

Aan Quatre-Bras hield Napoleon even halt en liet daar pas de gids Decoster los die slechts 1 louis als loon ontving voor zijn diensten.

Deze zou zich na de Franse nederlaag te Mont St. Jean gaan vestigen om er gids te worden. Om 3 uur 's nachts van 19 juni kwam Napoleon te Gosselies aan, waar hij in de haast een licht maal nam.

Op 21 juni kwam Napoleon met zijn getrouwen, die aan het bloedbad waren ontsnapt, gans vermoeid te Parijs toe, en het volk stond nu weer vijandig tegenover hem. Hij werd aan de geallieerden overgeleverd. Het Franse Keizerrijk stortte in elkaar.

Tijdens die onvergetelijke dag van 18 juni 1815 waren de mensen van Hoegaarden doodbang naar de kerk gelopen, om er te bidden voor de overwinning der verbondenen. Anderen hadden zich naar de Hoge Weg en het Kouterhof begeven, hun oor tegen de bomen drukkend om het kanongebulder te horen. In de morgen van 19 juni vernamen zij de nederlaag van Napoleon. Europa was van een dwingeland bevrijd. Pastoor Jacobus Sweerts liet de ganse dag de klokken luiden. Het volk was uitbundig van vreugde en vergat zichzelf.

Een menigte begaf zich naar het gemeentehuis, waar een Franse vlag werd verscheurd en uitbundig gedronken op het einde van de Tyran. Onder leiding van Jean Baptist Van Nerum (zoon van Jacobus Van Nerum, die in 1782 not. Van Autgaerden als peter had gekregen), toog in de nacht een opgezweepte menigte naar de huizen der Fransgezinden en aanhangers van de Republiek, die voor de zoveelste maal met pek en doodskruisen werden besmeurd. Tussen deze huizen bevond zich ook dat van oud-Maire Van Autgaerden (schoonbroeder van Jean Bapt. Van Nerum). Het was de laatste uiting van jarenlange opgekropte woede. (Zie Familieschoon nr. 46 van 1964, blz. 278bis).

Maar diezelfde dag van 19 juni waren Dr. Henri Van Nerum en zijn aanverwante kozijn, apotheker Pierre Evrard (schoonzoon van Jacobus Van Nerum) te paard naar Waterloo vertrokken, om er de gekwetste soldaten te helpen verzorgen. Het slagveld lag doordrenkt en gekleurd van het bloed en de omliggende hoeven en kerken, allen met gewonden volgepropt.

Drie dagen verbleven zij ter plaatse om hulp te bieden en troffen er ook in de kerk van Braine de Hoegaardse militaire geneesheer Isidore Haumont aan, die bezig was de gekwetste soldaten van alle nationaliteiten te verzorgen. Van het slagveld brachten zij voorwerpen en herinneringen mede, die zij aan burgemeester De Zangré schonken. Deze troföen werden een tijdje in het Nieuw-huys tentoon gesteld en achteraf aan Brussel geschonken. (Zie Familieschoon nr. 35 van 1963, blz. 207).

Een paar dagen nadien daalden de Geslachten, met pastoor en Mombaarvader Jacobus Sweerts op kop, in de kerkcrypte neer, om er een ingetogen hulde te brengen aan de laatste rustplaats van hun voorouders en God te danken voor hun behoud.

Door het tweede verdrag van Parijs zag Frankrijk zijn grenzen herleiden tot 1789 en werd het Koninkrijk der Nederlanden onder Willem I, Prins van Oranje opnieuw bekrachtigd.

Op 15 juli scheepte Napoleon in aan boord van het Britse schip "Bellerophon" dat hem naar Plymouth bracht waar hij op 26 juli aankwam.

Op 7 augustus werd hij weggevoerd en verbannen op het eiland St. Helena waar hij stierf op 5 mei 1821. In 1840 werd zijn stoffelijk overschot overgebracht naar Parijs en bijgezet in het "Hotel des Invalides".

B E S L U I T

=====

Ontegensprekelijk hebben de oude schepenfamilies en samenzwering, duchtig gebruik gemaakt van de opkomst van Napoleon, om hun ster aan het firmament te verheffen, hetzij door intriges, hetzij door listige berekening

Het was dan ook begrijpelijk dat zij, in tegenstelling met de Beslouter Tijd het Consulaat en Napoleon gunstig gezind waren, gezien zij er alles van te verwachten hadden tot op het ogenblik dat de gehate Bloedwet hun bijna terug ten val dreigde te brengen.

Natuurlijk moesten zij ongewenste toegevingen doen om ergere zaken te vermijden.

Maar zij wisten zich, weliswaar onder een zeer gematigd optreden, zodanig te handhaven, dat zij zelfs door hun fameus successieplan, hun eigen opvolgers aanduiden en ook lieten verkiezen

Doorheen de ganse periode van het Franse Bewind, bleven zij de teugels in handen houden, aanvankelijk van achter de schermen in Conspiratieverband, maar achteraf in volle daglicht.

Zij lagen wel aan de basis van vele veten, maar door hun beslissende manier van handelen, hebben zij gewis hun gemeente van veel zwaardere rampen gespaard.

Moesten notaris van Autgaerden en diens volgelingen zonder de inmenging en de invloed van de Geslachten, hun verstokte en dweepzuchte werking hebben doorgedreven, dan hadden er te Hoegaarden erge dingen kunnen gebeuren, die nu op een min of meer vreedzame wijze werden opgelost en besloten werden

GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Resolutie-boeck der Regeerders van Hoegaerden
- Republikeins Register der Zittingen van de Municipaliteit van Hoegaerden
- Beraadslaging van de Municipale Raad van Hoegaerden
- Briefwisseling van de Prefecture van het Dyle Departement
- Register der Besluiten van de Centrale Administratie van het Dyle Dept.
- Register van de Ontvanger van Registratie en Nationale Domeinen
- Algemeen Rijksarchief Brussel (Papiers Bouteville)
- Rijksarchief van Luik
- Rijksarchief van Hasselt
- Nationaal Archief van Parijs
- Gemeente-archief van Hoegaerden
- Archief Gemeentekrediet van België
- Notariële archieven van Not. Springer Tienen (minuten uit de studies van Not. Lintermans, Putzeys, Hennin, Schepers, Van Nerum, Van Autgaerden)
- Familie-archieven Dumont (Bail), Putzeys, Lowet-Oury, Van Nerum (Sweerts). Evrard (Van Autgaerden), Haumont, Collard, Dotremont, Quinot
- Privaat archief der V Geslachten (Conspiratiebundel)
- Privaat archief P. Bail (Briefwisseling uit de Revolutietijd)
- Histoire des Communes Belges (Alph. Wauters)
- Geschiedenis van Hoegaerden (Pr. J. Vander Velpen)
- Memorieschriften van Past. Heuysdens
- Aantekeningen over de Besloten Tijd en de Boerenkrijg (P. Gebruers)
- La Belgique sous la domination Française (P. Verhaegen)
- 800 namen uit de Boerenkrijg (F. di Martinelli)
- Hoegaardse soldaten onder Napoleon (Raym. Van Nerum)
- Onze voorouders in de politiek (H. Vanoppen)
- Onze voorouders in de legers van Napoleon (idem)
- Bijdragen tot de geschiedenis van Tienen (Jan Wouters)
- Diest in de Sansculottentijd (F. di Martinelli)
- De Boerenkrijg (Arth. De Bruyne)
- La guerre des Paysans (Aug. Orts)
- La guerre des Paysans (Fr. Van Caenegem)
- Pasinomie An. III

I N H O U D

=====

- Woord vooraf

I. PRELUDIUM

=====

1. Een oude vete (14 juni 1782)
2. Vechtpartij te Rommersom (1785)
3. Van Autgaerden wordt Burgemeester (16 april 1787)
4. Windelincx te Hoegaarden (juni 1788)
5. Voor de Luikse Privaat-Raad (4 december 1788)
6. Verkiezing van een nieuwe Burgemeester (Pasen 1789)
7. De Hoegaardse Patriotten rukken uit (22 juli 1789)
8. Dodelijk schot te Hoegaarden (26 juli 1789)

II. HET VOLKSBEWIND

=====

9. De machtsgreep tegen de Regentie (augustus 1789)
10. De Notariële Revocatie (september 1790)
11. Gruweldaden te Tienen (juni 1790)
12. Protest tegen eigen mannen (30 juni 1790)
13. Het afmaaïen van weiden (juli 1790)
14. Van Autgaerden dient ontslag in (maart 1791)
15. Manifest van Generaal Dumouriez (november 1792)
16. De Bisschop treedt op (juni 1793)

III. DE BESLOTEN TIJD

=====

17. Instelling van de nieuwe bewindsploeg (juli 1794 - juli 1795)
18. De laatste arend van het oud-regiem (augustus 1795)
19. Het dekreet van 9 Vendemiaire AN IV (1 oktober 1795)
20. Terging en plagerijen "à la française" (juli 1795 - april 1796)
21. De vrijheidsboom (21 januari 1796)
22. De Immigratieraad (30 januari 1796)
23. 't Nieuwhuys wordt Mairie (7 juni 1796)
24. Ter dood veroordeeld (9 juni 1796)

IV. DE CONSPIRATIE

=====

- 25. Ontstaan der Broederschappen (1796)
- 26. Ondermijning van de Bestuursraden (april 1796 - mei 1797)
- 27. De Godsdienstvervolging (september 1796 - december 1797)
- 28. Doorhakking van de Vrijheidsboom (17 december 1797)
- 29. Het zevenkoppig monster (20 juli 1798)
- 30. Conscriptie en Boerenkrijg (september - december 1798)
- 31. In de greep van de Conspiratie (1799)
- 32. De spotvogel "Pierlala"

V. ONDER HET CONSULAAT

=====

- 33. Napoleon verschijnt (9 november 1799)
- 34. "Mariage de Raison" (20 maart 1800)
- 35. Einde van de Besloten Tijd (6 februari 1804)
- 36. Petitie aan de Keizer (1 september 1804)
- 37. Het noodzakelijk kwaad (oktober 1805)
- 38. De successie (1808 - 1814)
- 39. Hoegaardiens onder Napoleon (1800 - 1814)
- 40. Bezegeling van een Epos (1815)

- Geraadpleegde bronnen

- Inhoud

+--+--+--+--+